

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

57.

Madjarski kmet.

(Konec.)

Čikoši so še vsak pot pokazali, da so predrzni in hrabri bojovníki, vzlasti sijajno so to pokazali za časa znane madjarske ustaje. Madjarski huzarji slovó po vsem svetu, in večina teh junakov so čikoši. V obče je življenje čikoševo zeló nemirno in tudi ne more drugačno biti. Narodni značaj madjarski sam ob sebi nagiba čikoša k individualni neodvisnosti, čemur izdatno pripomaga samovoljno življenje na konju, ki ga nosi po nepregledni pusti, na kateri mu tako rekoč nikdo meje ne stavi. Zato se čikoši radi spozablajo, udajajo se razbrzdanemu življenju, naposled se zgubé k tolovajem, zaradi katerih je Ogerska na slabem glasu od nekdej.

Goveji pastir ali guljaš ni okreten kot čikoš, ali tudi on je korenjak, kar ga je. Veljave nima tolike, kakor čikoš. Obleka mu je bolj zavaljana. V levici nosi dolgo, močno, z železno ostjo okovano gorjačo, s katero tepe, drega in kroti uporne junce, in v desnici drži skoro devet vatlov dolg in debel bič, s katerim poka, da je veselje. Lase ima črne, dolge in zmršene, letajo mu okolo rujavega, zagorelega obraza, in glas njegov, kedar ga izpustí iz sebe, podoben je na vso moč — govejemu. Ogerska goveda je poskočna, in po letu, ko jo komarji presilno nadlegujejo, rada zbežlá in se razkropí na vse strani. Dostikrat mora guljaš poklicati na pomoč čikoše, ki mu na brzih konjih dohité razkropljene rogače, obrnejo in zopet zdrvé skup.

Če v čardi, to je, samotni krčmi na pusti, ali v vasi na ženitovanju naletíš na zeló razposajenega mladeniča, ki strastno dudla, ali flavta ter z nogó ob tla bije, kakor da je ob pamet, tedaj bodeš skoro gotovo pogodil, če rečeš, da je to ovčji pastir. Kedar mu tista v glavo šine, ne drží ga nič nazaj, brez vse skrbi prepustí čredo svojim psom, ki so tako veliki, da se jih celó volkovi bojé in jim s pota gredó, ter prijezdi na oslu k gostilni. Drugekrat pa je pameten in se ne gane od črede. Po celo uro stojí oprt ob dolgo sekirico, in opazuje čredo, ali pa rezljá lesene žlice. V obče je ovčji pastir prav miren, prijazen in dobrodušen človek.

Osoren in hudoben pa je svinjski pastir, ki pohaja dan za dnem med krulječimi prašiči. Potika se po hrastovih in bukovih šumah, kjer dobiva žival dovolj piče. Veljave on nima tolike, kakor ostali pastirji, in to zato ne, ker je služba njegova zaničljiva ponosnemu Madjaru. Vedno potikanje po šumah in med prašiči pa tudi ne more blagodejno delovati na njegov značaj. Zato so ti pastirji resnobnejši, tihi, zamišljeni in odljudnejši od ostalih kmečkih stanovnikov. Svinjski pastir ne ljubi petja in godbe, mesto z dudlami se igra z balto, ki jo neznansko spretno vihti. Izurjen je tako v metanju balte, da malokedaj zgreší svoj cilj. Meče v viš, in vjema brez da bi se kaj poškodoval. Ni vselej varno srečati takega pastirja na samem. Mogoče, da te bode poprosil perišče

tabaka; če mu ga daš, ali ne daš, to ti ne pomaga dosti. Hudomušnik vse eno zapodí balto svojo za teboj, če se mu ravno poljubi. Zato velí pregovor: Svinjski pastir je varen pred vsakim, a ni vsak pred njim. Ker so te butice tako divje, toraj ni čuda, da so jih uže toliko na smrt obsodili in obesili. Svinjske pastirje slabo plačujejo, zato se ne pulijo dosti za te službe, samo ubožnejši in malo brihtni mladeniči se ponujajo za-nje.

Govor gosp. poslanca Kluna

v državnem zboru 10. t. m.

Visoka zbornica! Spoštovan zastopnik slovenskega naroda razložil je razmere na naših srednjih šolah in gorko zagovarjal dotično resolucijo, katero je nasvetoval budgetni odsek. Meni pa so odločili moji ožji somišljeniki častno nalogo, da govorim o šolskem nadzorstvu in ljudskem šolstvu in priporočim drugo resolucijo, da jo blagovoljno vsprejmete.

Ljudska šola ima namen, da vzgojuje mladino nravnoversko, razvija delavnost duha in jo oskrbí s potrebnimi vednostmi in ročnostjo za izobraževanje v poznejšem življenji. Umevno je toraj, da mora biti ljudska šola tudi tako uravnana, da more doseči svoj namen.

Pedagogi celega sveta strinjajo se v tem, da je podlaga za življenje potrebne vednosti edino le v maternem jeziku, in se toraj mora v ljudski šoli učiti in gojiti le materin jezik. Daljše dokazovanje tega načela ni le brez potrebe, temveč celó razžaljivo, ker pripisoval bi le pomanjkljivo znanje, malo razuma in pomanjkanje vsega pravnega čuta, komur bi hotel dokazati, kar je ob sebi umevno.

Nemški prebivalci v Avstriji imajo take šole in po vsi pravici imenovali bi prismojeno vsako šolsko oblast, ki bi zahtevala za nemško mladino ljudsko šolo s francoskim, italijanskim, angleškim, českim, poljskim ali katerim-koli tujim jezikom.

Toda ni še prišlo do tega, in v vseh tožbah, katere smo slišali od one (leve) strani visoke zbornice o zatiranji in prikrajšanji nemštva in o poslovanjenih šolah niso mogli navesti ne enega slučaja, da bi bila šolska oblast ustanovila slovansko šolo v čisto nemški ali večinoma nemški občini ali celó tudi v takem kraju, kjer je postavno število šolskih otrok nemške narodnosti. In ko bi se bilo to zgodilo, skrbela bi uže najviša šolska oblast, da se pošteno popravi taka določba, ki nasprotuje vsem postavam.

Deželna šolska oblast moje ožje domovine Kranjske, kateri po krivici očitajo nestrpljivost, določila je po mnogih sklepih narodnih deželnih zastopnikov za šole nemških občin v Kočevji in Beli peči (Weissenfels) nemščino kot podučni jezik. Držala se je tako strogo v okviru postavne določbe, da še slovenščine kot obligaten predmet ni postavila v učni načrt, temveč popolnem prepustila prosti volji starišev.

Pred nekaterimi leti je okoli 240 nemških starišev v Ljubljani primerno prosilo našo deželno šolsko oblast,

da za njihove nemške otroke ustanovi v Ljubljani šolo z nemškim podučnim jezikom. Deželna šolska oblast je takoj potrdila prošnjo in naročila ljubljanskemu mestnemu zboru, da ustanovi tako šolo. Mestni zbor ljubljanski se je nekoliko obotavljal, akoravno ni dvomil o postavnosti zahteve, marveč je mislil, kakor se je pozneje tudi pokazalo, da za novo šolo ne bo potrebnega števila nemških otrok. Visoko ministerstvo pa je hitro opomnilo mestni zbor na njegovo dolžnost ter mu naročilo, da ustanovi nemško šolo.

Večkrat smo v tej visoki zbornici uže slišali hvalo omike in kulture nemškega naroda, ki mnogo prekosí v omiki druge narode. Mi temu ne ugovarjamo, kar je pa tudi umljivo. Vi imate pri rokah vse sredstva in pripomočke za višje izobraženje in omiko, v prvi vrsti pa ljudsko šolo na podlagi materinega jezika, ki je po mojih mislih najboljši faktor, da se razširi splošna ljudska omika. (Prav res! na desnici.)

Slovanski prebivalci niso tako srečni in tù je tudi vzrok, da so v omiki zaostali za nemškim narodom. Mnogi še sedaj nimajo nobene ljudske šole na podlagi materinega jezika, ker jim šolske oblasti niso tako postrežljive, kakor je národna deželna šolska oblast v Ljubljani proti nemškim prebivalcem. (Prav res! na desnici.)

Nedavno smo slišali v odgovoru na neko interpelacijo, kako trdovratno se brani nemška občina litomeřiška, za 160 českih otrok ustanoviti česko šolo. Tudi se še živo spominjamo, kake demonstracije so se vršile pri deželni šolski oblasti na Nižje-Avstrijskem, in koliko se je bilo treba bojevati, da se je na Dunaji ustanovila česka šola za posebno veliko število českih otrok.

V Trstu je okoli 1400 slovenskih starišev poslalo prošnjo mestnemu zboru, da jim ustanovi za slovenske otroke slovensko šolo. Toda mestni zbor v Trstu se še toliko ni potrudil, da bi se posvetoval o prošnji, prešel je o nji kar na dnevni red.

Prosilci so se pozneje obrnili do cesarskega nameštva v Trstu; a minuli ste skoraj uže dve leti (čujte, čujte! na desnici), nameštvo pa še sedaj ni odgovorilo, ne povoljno, ne nepovoljno na prošnjo 1400 slovenskih starišev. (Čujte, čujte! na desnici.)

Kako bi gremeli gospodje na oni (levi) strani visoke zbornice, ko bi se kaj enacega prigodilo nemškim prebivalcem v Pragi ali v katerem drugem českem mestu, ako bi se predrznil cesarski namestnik na Českem, da ne bi odgovoril na tako opravičeno prošnjo toliko časa! (Prav res! na desnici.)

Jako značilen je tudi ta-le slučaj: Mestni zbor ljubljanski je sklenil pred nekaterimi leti, da mora biti v mestnih ljudskih šolah podučni jezik slovenski kot materini jezik otrók; nemški jezik naj se podučuje kot obligaten predmet od tretjega razreda naprej.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Iz državnega zbora.

Budgetna razprava bliža se svojemu koncu. V razpravi proračuna za trgovinsko ministerstvo porabilo je še nekaj poslancev izreči svoje želje v veliki naši trgovinski politiki, naglašale so se izrekoma naše razmere z Rumunsko, deloma tudi one z Nemško in Laško. Stališče poljedelcev in živinorejcev naglašal je posebno dobro gališki poslanec Javorski, naglasujoč, kolika škoda se je odvrnila od naših živinorejcev, odkar so zaprte meje naše proti Ruski in Rumunski, izrekel je govornik dalje nado, da bode trgovinsko ministerstvo tudi dalje še skrbelo, da se naša živina obvaruje nalezljivih bolezni, ako bi se tudi po ponovljeni trgovinski pogodbi dovolilo vvažanje vnanje živine.

Trgovinski minister odgovarjal je v vsestransko zadovoljnost, akoravno je moral marsikaj zamolčati, ker obravnave z Rumunsko še niso dognane.

Druga vrsta govornikov, na priliko, nek profesor Richter, porabila je to priliko, zopet z vso surovostjo „nemške kulture“ udrihati po bivšemu ministru Pinotu, češ, da je z dovolitvijo naprav privatnih telefonov na Dunaji izdajal državne koristi. — Trgovinski minister Baquehem je ta napad na bivšega ministra z vso odločnostjo zavrnil rekoč, da je sedaj, ko je skušnja storjena, lahko soditi, ko so se pa te stvari vpeljavale pri nas, pa še nihče ni mogel vedeti, ali bodo ta podjetja dajala kaj dohodkov ali pa zgubo.

Tretja vrsta govornikov, med njimi izrekoma Roser, zahtevali so povikšanje plač za nižje poštarske in telegrafiške uradnike in uradnice in pa služabnike. Minister obljubil je tudi gledé teh nekoliko storiti uže v drugi polovici tega leta, izdatno pomagati, pa se ne dá tako nagloma, ker so denarne razmere sploh preneugodne.

In še dalja vrsta govornikov priporočala je zgradbo novih železnic. Tu je izmed Slovencev poprijel besedo poslanec Pfeifer, ter je s živimi barvami risal žalostne gospodarske razmere na Dolenjskem, povdarjal izrekoma, koliko zaostaja in škode trpi ta del kranjske dežele zaradi slabo izpeljanih cest in pomanjkanja vsakake železniške zveze. — Na drobno razložil je živo potrebo, da se zgradi uže vendar enkrat dolenjska železnica, povdarjal, da so uže zdavnej dognane vsa pripravljalna dela, da je tudi deželni zbor kranjski izrekel pripravljenost svojo, vkljub ubožnosti dežele, pripomoči k zgradbi te železnice, in da je deželni odbor dobil nalog, pozvedavati, kolike pomoči se je nadejati od strani države in drugih interesentov. Sklepal je govornik s prošnjo do vlade, da naj to prizadevanje dežele krepko in dejansko podpira, da se vendar enkrat uže vresniči, tako vroča želja Dolenjske po silno potrebnih lastnih železnicah.

V ponedeljek pričela se je razprava o proračunu poljedelskega ministerstva.

Prvi govornik, nemški kmet s severne Česke, Křepek, govoril je dolge pol ure, deloma prazne, de-

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

58.

Mrtvo mesto.

V pol ure smo se pripeljali po železni cesti z Napolja v Pompej. Spustili smo se doli v odkopano mesto, v orjaški grob. Potrebovali smo skoro štiri ure, preden smo obhodili vse važnejše kraje. Korakamo po ozkih ulicah, povsodi vse tiho, pogledujemo na vrtove, nikjer drevesa, ne tice; pohajamo domove, nikjer žive duše, obednice so prazne, spalnice prazne; opiramo se ob stebrove templjev, nikjer nobenega molika, nobenega molivca; oziramo se po pustih in nemih trgih, ne ugledamo nikogar, sami smo, samo naši koraki doné po tem tistem mrtvem prostoru. Le tu pa tam zašviga dolga gašarica ob naših nogah, pa ne beží, zvedavo gleda, kakor da nam se čudi in bi nas rada vprašala, kaj hočemo tu po poldrugem tisočletju.

A visoko nad nami se modrí nebes in nas spodbuja na veselo življenje, kakor da on ne vé, kaj je smrt. Povsodi na okrog je priroda tako krasna, nedolžna, kot dete v zibelki. Stojimo na nizkem holmu, navstalem iz lave. Bog vé, kaj je zalito pod njim!

Petnajst let pred grozno katastrofo imeli so v Pompeju silen potres, ki je posul tretjino poslopij, kazno tedaj, da se je Vezuvij prebudil. Starodavniki so bili namreč te misli, da je Vezuvij ugasnjen ognjenik, in Spartak je s svojimi četami se namestil v samem kraterju njegovem.

Ali napočil je osodni dan 24. avgusta 79. l. po Kr. Veliko Pompejanov je bilo v amfiteatru, kjer so se nasladjevali na trganju levov in na borbah gladijatorjev. Bilo je po našem časoslovju okolo ene popoldne, ko je nenadoma se potegnil silen oblak dima nad Vezuvijem. Kmalu je bil ves nebes zagrnjen, in nastala je tema, gosta kot noč, samo vulkanski bliski so švigali po vzduhu. Ognjenik je začel bruhati. Med pretresajočim gromenjem vlil se je močen tok lave k Herkulanu, nezmerni oblaki dima so zadimili vse, ploha kamenja in pepela se je vsula na Pompej. Nastala je grozna zmešnjava, nereden beg.

Toda malo ljudi je uteklo. Nahaja se sila veliko spaljenih okostnic človeških. Mloge je pobilo kamenje, ki je padalo kot toča, mnogi so bili udušeni od žveplenega smradu, a pepel jih je opadel in zagrnil v neizkopan grob. Drugi so poginili po domeh, v katerih so iskali zavetja, pogreznjeni stropi so jih pomečkali, ali pa jih je lakota podavila. Večina je konec vzela na begu, ljudje in živali leže pobiti vse vprek.

V domu Diomedovem našli so osemnajst mrtvih ženk in mladenk; umrle so oprte ob zid z zagrnjenim obrazom, in na vhodu doma samega je umrl gospodar z robom svojim. Na nekem drugem kraju našli so orjaške možake, ki so se obupno branili smrti, kar nam priča njih natrgana obleka. Dalje so našli štirinajstletno dekletce na tleh z ročicama pod glavo. Še drugej je poslušal možak, da s seziro preskačil zid, in žena njegova,

nalepotičena z raznim lepoticjem, poskušala je s slabima rokama, da obdrži vdirajoči strop, ali sirota je bila strta od njega. Na nekem hodniku so našli človeško okostnico vso oglodano, poleg je ležala pesja; pes je preživel gospodarja, in nekaj dni živel ob njegovem mesu. Po domeh so našli obilico jestvin in započetega dela. V neki hiši so imeli pogrebščino. Zbralo se je bilo veliko sorodnikov, prijateljev in znancev, ali slavili so ob enem tudi svojo lastno pogrebščino.

Tri strašne dni in noči je trajala grozna prikazen, in ko je solnce zopet prodrlo mrak, bil je Pompej, bilo je pet mest zapadenih in zasutih za sedemnajst sto let. Ko so 1711. l. kopali vodnjak, prikopali so do zidane hiše, ali niso se nič pobrigali za to najdbo. Ko so l. 1738. kopali temelj novemu kraljevemu letnemu dvorcu, zadeli so ob staro gledališče, in sedaj jih je vendar obšla radovednost, da so še nadalje stikali in kopali. Kmalu so sprevideli, da so zadeli ob staro zasuto mesto, ki ne more biti drugo, kot Herkulan. 1750. l. so osledili tudi Pompej, in od takrat pa do danes so odkopali dve petini mesta. Sedaj si ga nekoliko ogledimo.

Vse priča, da je bil Pompej premožno mesto. Imel je krasno pristanišče in živahno trgovino z Afriko. Bogataši rimski so radi zahajali na počitek v Pompej, tu so stanovali tudi premožni trgovci egipetski in glasoviti umetniki grški. „Hic habitat felicitas“, zapisano je na nekem domu. V Pompeju ga ni bilo tako ubožnega, da bi ne imel kaj jesti ali s čim se oblačiti. Kopeli so bile vsakemu odprte brez vstopnine, tudi gledališke predstave so bile brezplačne. Bogataši so vabili ubožce na obed. „Kdor me ne povabi na obed, surovec je“; ali pa: „Zdrav bodi, ki me kličeš za mizo“, take in enake napise nahajamo po domeh bogatašev.

(Konec prihodnjič.)

Govor gosp. poslanca Kluna

v državnem zboru 10. t. m.

(Dalje.)

Deželni šolski svèt je potrdil ta sklep, visoko ministerstvo pa je to določbo potrdilo z izrečno opombo, da se mora za otroke nemške narodnosti ustanoviti posebna šola z nemškim podučnim jezikom.

Tako je visoka vlada stavila pogoj, da dobé nemški otroci svojo pravico, ako hoče slovensko prebivalstvo brez prikrajšanja doseči v postavi zagotovljeno pravico, da se s potrebnimi sredstvi izobražuje v svojem materinem jeziku. Prej bi moralo nad 3000 slovenskih otrok biti brez poduka v materinem jeziku, kakor nekaj dvanajsteric otrok nemške narodnosti.

Mi se ne protivimo tej v resnici očetovski ljubezni šolskih oblasti do nemških otrok, ta ljubezen je lepa in hvalevredna; prositi pa vendar smemo, da ravno tako vestno skrbé tudi za slovansko prebivalstvo.

Žalibog, ni vedno tako! Visoka vlada vestno skrbí, da ima 25.000 nemških prebivalcev na Kranjskem primerno število zastopnikov pri deželni šolski oblasti,

400.000 Slovencev in dobra tretjina koroškega prebivalstva, ki je slovenska, nimajo v dotičnih deželnih šolskih svetih nobenih zastopnikov (čujte! na desnici), toraj tudi ne morejo vplivati na šolske razmere. Zadovoljni morajo biti s tem, kar jim dovolijo národní politični nasprotniki, ki zlorabijo ljudsko šolo za svoje politične in nemško-narodne namene. Njihov namen pa ni, da se prebivalci podučujejo v ljudskih šolah v potrebnih osnovnih naukih, marveč da se jim nemščina vtepa v glavo. Po tem so vrejene tudi vse šolske knjige in šolski načrti.

Pred sabo imam učni načrt za dvorazredne ljudske šole na Štajarskem, ki je bil določen z odlokom c. kr. deželnega šolskega sveta dné 16. oktobra l. 1884, številka 5167. V tem načrtu je odločenih šest ur v tednu za podučni jezik. Ta pa je, kakor naravno, v nemških krajih nemški, v slovenskih moral bi biti slovenski. Šest ur bi zadostovalo za materini jezik, ko bi bil tudi v drugih predmetih izključljivo podučni jezik. Toda godí se to le v nemških krajih in pri nemških otrocih. Ti se podučujejo v vseh predmetih v materinem jeziku, ki je vrh tega še po šest ur na teden poseben učni predmet. Ni čuda, če otroci primeroma dobro napredujejo, ker je ljudska šola dobro vrejena, in si pridobé za življenje potrebnih vednosti. Drugače pa je v slovenskih krajih. Tukaj se morajo otroci poleg svojega slovenskega materinega jezika učiti še nemškega. Ker pa v naučnem načrtu ni zapisan poduk drugega, v tem slučaju nemškega jezika, morajo učitelji za ta poduk potrebne ure tako rekoč ukrasti drugim predmetom. Izpustiti ga ne smejo, ker je šolska oblast zapovedala za vsak razred potrebne šolske knjige, ki se morajo rabiti; med njimi je tudi učna knjiga nemškega jezika. Gotovo pa je več predmetov, ki bi se lahko omejili brez škode; toda gorjé učitelju, ko bi le nekoliko prikrajšal tak predmet. Nadzorniki bi trdili, da učitelj zanemarja dotični predmet; vsled tega bi ga na višjem mestu popisali kot malo sposobnega in porabljivega učitelja in bi potem tudi ž njim ravnali.

Kje naj toraj dobi učitelj potrebni čas za nemški poduk? Pri imenovanji nadzornikov so v prejšnjem času — v nekaterih slučajih še sedaj — največ gledali na njihovo politično strankarstvo, ne pa na sposobnost, in ti nadzorniki posebno skrbé, da kolikor mogoče omeje poduk vsakega družega jezika, da le nemščini pridobé popolno veljavo. To namero pa so učitelji hitro zaznali, in ker so tudi slabi ljudje in so spoznali, da šolski nadzorniki dobrotljivo odpuščajo vse druge napake onim učiteljem, ki na stroške materinega jezika podučujejo s posebno pridnostjo v nemškem jeziku; zato jih je premagala skušnjava, da so za nemščino jemali onih šest ur v tednu, ki so določene v naučnem načrtu za podučni jezik, akoravno so bili prepričani, da vsled tega trpi pravi strokovni poduk.

Ker učenci pri vstopu v šolo ne prinesó seboj nobenih vednosti v nemškem jeziku in se ga zunaj šole tudi ne učé, zato je nemščina za te šole najtežji predmet. Ni li čudno, da skoraj neumljivo, ker je deželna

šolska oblast na Štajarskem najtežji predmet popolnem izpustila iz učnega načrta in vendar posebno strogo tirjala od učiteljev poduk v nemščini, kakor dokazuje poročilo nekega šolskega nadzornika na spodnjem Štajarskem. Da sem natančen, prebral bom z dovoljenjem gospoda predsednika poročilo in druge opazke. Tù se glasi (bere): „Gledé poduka v nemščini moram z obžalovanjem trditi, da se premalo na-nj ozirajo. Z vsoto odločnostjo se mora tirjati, da morajo otroci ne le brati, marveč tudi pravilno se izraževati pismeno in ustno, kedar izstopijo iz šole. S tem podukom se mora začeti najpozneje v tretjem šolskem letu, najmanj po dve uri na teden; pa tudi pri družih predmetih treba se je ozirati na nemščino. Ne ravno male težave mora učitelj premagati z razumnostjo, pedagogičnim taktom in dobro voljo.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Iz državnega zbora.

Razprava o proračunu pravosodnega ministerstva pričela se je kot zadnje poglavje državnega proračuna minulo sredo dne 25. maja.

Prvi dan govorili so: v dnevni seji govorniki: Bareuther, Ferjančič, Foregger, minister Pražak, Neuner in Jaques; v večerni seji pa: Zucker, Sturm, Lienbacher, Vašaty, Vošnjak, Pernersdorfer, Pichler in minister Pražak. Bareuther napenjal se je hudo, ker gospodje zastopniki Nemcev na Českem prizadevajo se sploh, da drug družega prekosé v ojestrosti proti vladi. Večinoma pa se je vendar vrtil govor njegov krog jezikovne naredbe ministra Pražaka.

Drugi govornik, dr. Ferjančič, opisaval je v gladko govorjenem, s spretnostjo zbranim govorom razmere pravosodne uprave med Slovenci, srečno izogibajoč se vsakdanjega toženja, nasproti pa z živimi barvami opisujoč goropadne krivice, ki se godé izrekoma koroškim in primorskim Slovencem.

Govor, o katerem spregovorimo še obširnejše, napravil je tudi na nasprotnike jako dober, akoravno nepovoljen jim vtis. S Slovenci in slovenščino pečal se je tudi celjski poslanec Foregger, ki je pa, govoreč prav kot slepec o barvah nehoté pripomogel v povekšanje vtisa govora Ferjančičevega. Pomenljivo in posebne vrednosti pri Ferjančičevem govoru je to, da se je z enako odločnostjo obračal zoper unanje nasprotnike slovenščine v uradih, kakor zoper one, ki se nam kažejo sicer prijazne, sicer pa kjerkoli moč zadržujejo zdrav razvoj domačega našega uradovanja. Minister Pražak, to radi priznamo brez ovinkov, pokazal se je tudi pri tej priliki pravičnega prijatelja enakopravnosti tudi pri Slovencih, tako, da si nismo mogli zadržati zdihljeja, jeli dobimo kedaj toliko nam pravičnega naučnega ministra.

Državno-gospodarske stvari.

Državni proračun avstrijski za l. 1887.

	I. Potrebščina: gold.	II. Zaloga: gold.
Najvišji dvor	4,650.000	—
Kabinetna pisarna cesarjeva	71.300	—
Državni zbor	725.951	—
Državna sodnija	22.600	—
Ministerski svèt	1,039.343	716.300
Doneski k stroškam skupnih zadev	92,658.839	—
Ministerstvo notranjih zadev	19,446.635	1,149.943
„ deželne brambe	22,187.126	261.847
„ za bogočastje in nauk	21,071.763	5,838.041
Ministerstvo denarstva	102,473.817	409,542.728
„ trgovinstva	75,264.553	69,308.817
„ poljedelstva	15,707.157	11,413.817
„ pravosodja	20,981.311	729.700
Najvišji računski dvor	153.183	—
Pokojninski zaklad	16,398.179	74.826
Pripomoči in zaloge	13,043.142	19.190
Državni dolg	130,416.853	9,533.065
Oskrbovanje državnega dolga	910.050	11.650
Skupnina drž. nepremičnin	—	240.700
Skupaj	537,221.802	508,840.624
Primeri potrebščine in zaloge kaže primanjkljaj	28,381.178 gold.	

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

58.

Mrtvo mesto.

Potje in ulice mestne so zeló ozke, kolovozi se poznajo še dandanes. Tu in tam ležé celi kupi kamenja, navoženo je bilo zato, da popravijo po potresu poškodovane templje in hiše. Videti je, kakor da vsak čas dojdejo zidarji in težaki na delo, ali vendar je preteklo uže toliko stoletij od takrat pa do danes. Ob domih so trotoari za pešce, in na ovinkih lepi vodnjaki. Hiše so z večine v eno nadstropje, na ulico imajo malo okenj, tudi so brez streh, ker so jih vulkanski izmetki podrli in strli.

Stopimo v imenitno hišo. Nad vrati je napisano: „Salve“. Ostiarius, po naše vratar, hiti nas oglasit gospodarju. Stopimo v predsobo, s te nas pokličejo v sosedno sobo, v kateri gospodar goste sprejema. Rodovina stanuje v zadnjem koncu, ki je na vrt obrnjen. Za hišo je vrt, posejan z razno zelenjavo in s cveticami, in zasajen z drevjem, med katerim stojé statuve. Bolj v kotu, kjer je hladno, napravljen je mal ribnjak. Kjer so imeli malo vrta, tam so naslikali na stene kos prirode. Po vsej hiši so napeljane cevi za vodo. V vsaki imenitni

hiši so imeli kapelo za domače bogove in boginje. Tla so vlažna s prekrasnim mozaikom, vzlasti v nekaterih hišah. Največa do sedaj odkrita hiša je M. A. Diomedova. Stoji tik herkulanskih vrat, in ima troje nadstropij, spodnji ste še prav dobro ohranjeni. Stene so pobjane tako živo, kakor da je živopisec to delo še le pred par tedni završil. V tej hiši so našli mnogo dobrih slik, zlatih in srebrnih novcev, krasno izdelanih vaz, zapestnic in družega takega lepoticja, kakor tudi jako veliko, suho, svetlo in trdno obokano klet. V njej je ležalo osemnajst okostnic. Vsa klet je bila zametana z vulkanskim prahom, prišel je celó v vrče, v katerih je vino stalo, in jih napolnil do roba. Ta prah se je vlegel tudi ljudem v usta, v nos, v ušesa, kjer je našel odprtino ali otlino, povsodi se je vsilil. Še dandanes se poznajo prav dobro plasti vulkanovih izmetkov. Spodnja plast je čevelj debel nasip otliča, na to plast je palo na debelo peska in pepela, potem leži zopet plast otliča, na njej plast peska in pepela, in tako dalje, prav na vrhu pa se je naredila plast rodovitne prsti, ki je poraščena z grmovjem, trsjem ali drevjem.

Tik vrat herkulanskih stoji hiša, prej ko ne vojaška stražnica; ko so namreč odvažali zasipino, našli so mnogo orožja. Stene so bile porisane z različnimi figurami, ki so jih vojaki za kratek čas risali, in na vratih je še bil nabit gledališčin list. V delavnici nekega kiparja našli so mnogo izdelanih ali še le pričetih kipov iz belega marmorja. Na nekem velikem dvorišču izkopali so mnogo konjskih kosti, voz in konjske oprave; to je bil prej ko ne voznikov dom. Po prodajalnicah so stale dolge mize, in na mizah orjaški vrči za olje ali vino. Peči pekavske so bile na vso moč podobne pečem naših pekav, in po predalih so našli še tudi kruh. V hiši nekega zdravnika so našli množino fino izdelanega ranarskega orodja. Blizu nekega gledališča so izkopali moško okostnico z vrvice novcev, koj zraven pa je bilo na prodaj grozdje, orehi, olive in kruh, tedaj je verjetno, da si je hotel dotičnik kaj kupiti, ali smrt ga je prehitela. V nekem letnem dvorcu blizu vrat v klet našli so 27 ženskih okostnic, poleg je ležalo razno lepoticje, in prav pri vratih tega doma so odkopali dve moški okostnici; eden teh nesrečnikov je držal šop ključev v roki, in eden vrvice novcev in dragih kamenov. V neki hiši so našli žensko okostnico za mizo pri delu, pred njo je še ležal klopčič. Leta 1824 so odkrili lepo kopališče, notri so dobili žensko okostnico na bronastem stolu, olepšano z zlatimi trakovi in dragimi kamni. 1828. leta so izkopali pet steklenih čaš, v katerih so našli olive še tako dobro ohranjene, kakor da so bile še le tistega leta utrgane. V dobro zaprtem železnem kotlu so našli vodo, ki je še bila dobrega okusa. (Konec prih.)

Govor gosp. poslanca Kluna

v državnem zboru 10. t. m.

(Dalje.)

Tem tirjatvam pa do sedaj niso mogli zadostiti tudi najmarljiveji učitelji in posebno ne na enorazrednih

ljudskih šolah, akoravno so razumni, takti in imajo dobro voljo. Ta učni namen se more na ljudskih šolah, kjer je materini ob enem podučni jezik, z največjim trdom doseči, če se vestno porabijo vse določene ure za poduk in če šola nima drugih zaprek, kakoršne so na šolah z enim jezikom. Če se pa morajo za podučni jezik določene ure deliti za dva jezika, potem se ne more doseči učni namen ne v tem ne v onem jeziku, pač pa je na škodi strokovni poduk. V najnovejšem času je deželna šolska oblast na Štajarskem bolj določno in natančno pokazala svoje namene.

V današnji „Deutsche Zeitung“ našel sem dopis s spodnjega Štajarskega, kjer se glasi (bere): „Štajarski deželni šolski svet resno namerava, bolj se ozirati na nemški poduk v ljudski šoli na spodnjem Štajarskem, kar je sklenila nemška večina deželnega zbora; to razvidimo iz tega, da je deželni odbor v zadnji seji potrdil več sklepov deželnega šolskega sveta. Ti sklepi se tičejo nemškega poduka v ljudskih šolah večinoma slovenskega okraja brežiškega na jugovzhodnem Štajarskem, na korist slovenskih prebivalcev, ki dobro presojajo važnost nemškega jezika in ne verujejo listom slovenskih „prvakov“, da nemščina po tri ure na teden v drugi polovici prvega šolskega leta, v drugih razredih po pet ur na teden in v četrtem razredu bo nemščina podučni jezik za zemljepisje, računstvo in telovadbo“.

Sedaj pa pomislite, gospôda, kaj bi rekli, ko bi deželni šolski svet na Českem enako odločil gledé českega jezika v nemških občinah? (Klici na desni: Nemci so izvoljeni narod!) Odločno bi se uprli taki določbi, in po pravici. Zato pa tudi nam milostljivo dovolite, da odločno ugovarjamo takemu početju deželne šolske oblasti. (Dobro! dobro! Res je! na desnici.)

Pa tudi učiteljem taka učna metoda jako obtežuje stališče in jim dela krivico. Ali morajo proti svojemu prepričanju in pravemu namenu ljudske šole nadaljevati brezvspešni poduk, da so všeč šolskim nadzornikom, kar malo-značajni tudi storé, ali so pa v nevarnosti, da jih šolske oblasti na vse načine ovajajo in preganjajo, če skrbé za umno in etično omiko slovenske mladine in hočejo kaj doseči pri poduku; in to se pripetí navadno najplemenitejim, najboljšim in najmarljivejim učiteljem. V obeh slučajih trpé moralno silo, kar moramo odločno obsojati. (Prav res! na desnici.)

Še bolj žalostne pa so šolske razmere v slovenskem delu Koroške. Tu stanuje v 117 čisto slovenskih in 13 mešanih župnijah do 130.000 Slovencev. Ti nimajo, ne rečem, nobene srednje šole, nobene gimnazije, nobene realke, nobene obrtne ali kake druge posebne šole — tako visoko niti ne zaidemo ne, temveč, čujte, niti ene ljudske šole, kjer bi se mogli slovenski otroci (čujte! čujte! na desnici) s pomočjo materinega jezika v potrebnih stvaréh podučevati. (Poslanec dr. Poklukar: Prečudno!) Z odlokom c. kr. koroškega deželnega šolskega sveta dné 24. julija 1874, št. 1842, bile so ljudske šole razdeljene v tri vrste, katere naj kakor tudi pozneje podatke preberem. Glasé se (bere): 1. Ljudske šole z nemškim podučnim jezikom, toda z določbo, da se mora

z nemščino pričeti uže v prvem šolskem letu, z nemščino se mora nadaljevati tako dolgo, da je podučni jezik, kakor hitro jo učenci lomijo za silo; 3. ljudske šole v pričetku s slovenskim, od drugzega leta naprej z nemškim podukom.

Druga in tretja vrsta ste se spojili v jedno, in po šolskem koledarji za l. 1886 je na Koroškem izmed 344 ljudskih šol 249 nemških in 95 nemško-slovenskih. Toda zadnje, tako imenovane utrakvistične šole so v resnici nemške, ker slovenski poduk je le nekaj tednov v prvem letu; na to pa se prične takoj nemški poduk, in slovenski materni jezik opusti se popolnem do konca osmega šolskega leta. (Čujte! čujte! na desnici.) O tem priča pred leti za učitelje na slovenskih šolah izdana knjižica, v kateri stoji na prvi strani z razprtimi črkami ta-le določba: „Poduk v nemškem jeziku naj se prične takoj z otroci, ko pridejo v šolo.“ (Čujte! čujte! na desni.) In na tretji strani najdete ta-le praktičen vzgled za ta poduk: „On (učitelj) kaže na mizo in reče naravnost nemško, počasi in s povdarkom: Das ist ein Tisch. To naj pa tako posloveni, da ga razumejo: To je miza. To naj ponavlja več otrok posamezno in potem vsi.“

Da izvršuje to nalogo, moral bi učitelj znati slovenski. Na enorazrednicah so sicer nastavljeni učitelji, ki govoré slovenščino, toda ne vprašajte, gospôda, kako? Nekoliko o tem nam pové tretje letno poročilo c. kr. učiteljskega izobraževališča v Celovci leta 1882; tam najdete na strani 40 in 41: „Posebno čudno je, da je tako malo gojencev slovenske narodnosti. To ne pride od tod, kakor da bi se iz slovenskih krajev ne oglaševalo nič prosilcev — v resnici se jih ne manjka — marveč se nekateri raje oglasijo kot Nemci. Bojé se, da pomnožé število predmetov še za jednega, ako priznajo svojo slovensko narodnost.“

Pod črto pa je opomba: „Slovenski jezik ni obligaten predmet. Učiteljskim kandidatom, ki naj podučujejo v šolah slovenske otroke, ni se treba učiti slovenskega jezika (čujte, čujte! na desnici), in če se ga učé prostovoljno, ni jim treba delati skušnje.“ Na omenjenem mestu berem dalje:

„Opomniti še moramo, da se od teh Slovencev niso vsi oglasili za skušnjo iz slovenščine. Ker pa jim je znano koroško slovensko narečje, morejo ložje podučevati slovenske otroke, kakor Nemci.“

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Dornova pri Ptuju. (Toča.) V četrtek popoldne okolo tretje ure jeli so se na južno-zapadni strani črni oblaki vzdigovati, od katerih nismo uže v pričetku nič dobrega pričakovali. In res, kmalu začele so debele kaplje namešane s točo na zemljo padati, temperatura znižala se je od 18° C. na 9° C. in pričela se je čisto suha toča kakih 10 minut vsipati, katera je grozovito škodo provzročila. Zadelala je posebno vinograde na „Kukavi“, deloma vničila jih je čisto. Veliko škodo trpi tudi polje od Dornove proti Veliki Nedelji do Ormoža.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

58.

Mrtvo mesto.

(Konec.)

Vzlasti prijetni na pogled so razni templji, Jupitrov, Izin, Venerin in drugi. Stebrovje je z večine še prav dobro ohranjeno. Sedaj idimo še na južnozahodno stran mrtvega mesta. Razgrne se nam obširen prostor, s treh strani je obzidan, in na čelu ima odprto, na stebrih slonečo lopo. Stopimo notri; orjaški stebri pregrajajo notranji prostor v tri velike pregraje. Tu je bilo javno sodišče. Sodnik je sedel na uzvišenem sedežu, tožnik in obtoženec sta stala pred njim, ljudstvo pa je vrvelo po pregrajah. Med javnimi poslopji in prostorišči nas vzlasti zanima forum, na katerem se je zbiral odlični starodavni svet. Forum je bil tako rekoč srce, iz katerega se je izlivalo življenje po vseh slojih. Važna so tudi gledališča, pa cirkus za bojne igre. Pokriti odeum je imel sam prostora za 1500 gledalcev, in nepokrito gledališče tragiško za 15.000 gledalcev. Posebno veličasten je circus ali amfiteater, ki se nam je ohranil prav dobro; zidan je amfiteater v podobi elipse, prostora ima skoro za 20.000 gledalcev. Tu so se vršile krvave bojne igre in borbe z zverino. Ko so odvažali zasipino, našli so človeških kosti, pa tudi levjih. Z gorenjih prostorov je jako krasen razgled po morju, po sorentinskih gorah, po mrtvem mestu in na Vezuvij.

Prekrasna so bila tudi kopališča. Pompejan se je šel kopat skoro vsak dan, ondi je razpravljal vse novice, ondi so čitali pesniki najnovejše svoje umotvore, pa tudi s politiko so se bavili v kopeli, in z drugimi takimi in enakimi zadevami.

Vse pa, kar nahajamo po hišah, templjih in javnih poslopih pompejanskih, vse nas spominja grške kulture. Slikarije herkulanske in pompejanske so edini ostanki, ki nas v obče podučujejo o slikarstvu starogrškem, in priznati moramo, da jim gré vsa čast.

Dve petini Pompeja ste odkopani, in če sodimo po dosedanjih najdbah, tedaj moremo reči, da se še prav veliko ostankov in spomenikov starodavnega sveta pod zemljo skriva. V Pompej je držalo petero vrat, in je bil opasan z dvojnimi obzidjem. Kedar bode vse odkopano in na dan spravljeno, tedaj nam bodo naši starožitniki rekonstrovali obraz celega starodavnega mesta in njegovega življenja.

Čez kaj let bode slavil Pompej svoje ustajenje. Ali kakor iz groba vrženo truplo, tako bode ležalo mesto na solncu. In začelo bode razpadati. Kaj pa, da je krasen južni nebes italijanski, ali ima tudi neugodnih dni. Kedar dežuje, stopi voda po ulicah, melje zidovje, in hiše se sesedajo. Po zimi pade časih veliko snega, ulaga leze v kamenje, in mraz ga razganja. Mrtvo mesto bode preje ali sleje se sesedlo. Razvalina bode poleg razvaline. Solnce in dež bodeta dalje razjedala te ko-

pice, s časom bode vse zgolj prah in pepel. Naposled bode potegnil veter z Apenin ter odnesel prah na vse vetrove.

Tako je na svetu!

Govor gosp. poslanca Kluna

v državnem zboru 10. t. m.

(Dalje.)

Če pa pomislimo, da je v §. 51. šolskega in podučnega reda dné 20. avgusta 1870 določen namen poduka v jeziku: Prava razumnost, kar govore drugi v materinem jeziku, zmožnost, ustno in pismeno prav in tekoče povedati itd., moramo priznati, da nikakor ne morejo doseči tega učnega namena oni učitelji, ki ne znajo jezika in razumejo le narečja. Šolska oblast pa večkrat ni toliko prijazna in včasih tudi ne more, da bi slovenskim otrokom dala take učitelje, ki vsaj za silo znajo svoj materin jezik. V slovenskih občinah so pa tudi učitelji, ki slovenskega kar nič ne znajo, kakor „šolski prijatelji nemškega društva“ v neki knjižici sami priznajo. Tam najdete na strani 22: „Izmed 157 v slovenskih občinah na Koroškem delujočih učiteljev zná 128 za silo slovenščino — in kako, to sem uže prej povedal — in kar se tiče družega, uče v gorenjih razredih, kjer se slovenščina lahko opusti, brez škode za poduk in vzgojo.“ (Čujte! čujte! na desnici.) Pri nastavljanju učiteljev ravna jo dotične oblasti po načelu: kjer sta dva učitelja, sme eden biti trd Nemeč. (Čujte! na desnici.)

Če morajo v mnogih slučajih slovenskega narečja zmožni učitelji ali tudi odrasli učenci biti kot tolmači, nič ne dé, da se le nemščina podučuje. Šolske oblasti in šolski nadzorniki, katerih jeden ne zná slovenščine in vendar nadzoruje v slovenskih krajih, smatrajo to kot glavni namen. (Čujte! čujte! na desnici.) Učitelji ravno nemščino podučujejo najmarljiveje, ker se ozirajo na odlok c. kr. deželnega šolskega sveta za Koroško, dne 11. aprila 1887., št. 867, po katerem so petletne doklade odvisne od poduka v nemščini. (Čujte! čujte! na desnici.) In deželna šolska oblast ne pretí samo, marveč tudi dela tako; o tem priča ta-le slučaj: Nek učitelj se ni mogel odločiti, da bi pri svojih čisto slovenskih otrocih vpeljal nemški podučni jezik. Večkrat so mu zapretili, da mu odtegnejo petletne doklade. Konečno je dobil od okrajnega šolskega sveta ta-le odlok dné 6. maja 1884, št. 731 (bere): „Po naznanilu slavnega c. kr. deželnega šolskega sveta dne 21. aprila 1884 zvedel je podpisani okrajni šolski svet, da nemščina slabo napreduje vsled slabe metode in nezadostne vaje. Toraj . . . itd.“

Ni li naravno in umljivo, da se učitelji ravno ne pulijo za slovenske šole, kakor je opomnjeno tudi v onem letnem poročilu na strani 41? Si li more učitelj želeti službo, kjer ima največje težave s tujim jezikom, katerega ne razumejo otroci; kjer se mora več truditi, kakor njegov tovariš na nemški šoli, in konečno mu za

kazen še odtegnejo petletno doklado, ker nadzornik ni bil zadovoljen z vspehom? (Čujte! čujte! na desnici.)

In vendar je naravno, da tak poduk ne more imeti po vsem povoljnega vspeha. Versko-nravna vzgoja, ki je za vse naslednje življenje odločilna, je v takih šolah zelo težavna, pri slabejših otrocih celo nemogoča. Nemškega katekizma otroci ne razumejo, slovenskega ne znajo brati, saj ne v onih šolah prve vrste, ker v takih šolah se učé slovenski brati in pisati. (Čujte! čujte! na desnici.) Katehet jih mora najprvo učiti slovenski ABC, da morejo njegovi otroci vzeti v roke slovenski katekizem.

Veroučitelji so večkrat prosili šolske oblasti, naj dadó slovenščini v šoli vendar toliko prostora, da morejo otroci brati in rabiti slovenski katekizem, a vse zastonj. Poslali so 19. junija 1878 skupno prošnjo na deželni šolski svet, a ta jo je zavrnil z odlokom dne 3. januarija 1879. In ko se je umrl knezoškof Wiery 28. januarija 1879 pritožil proti odloku pri ministerstvu, zavrnilo so ga naravnost tudi tukaj. Označivne so besede, katere je knezoškof pisal v pritožbi na ministerstvo. Čudno svetlobo mečejo na šolske razmere v slovenskih delih Koroške. Glasé se (bere): „Spoštovanjem podpisani ordinarijat mora proti temu ugovarjati, in sicer na korist šole, kakor tudi posebno na korist krščanskega poduka in uravne omike slovenske mladine, da namreč preveč tirjajo voditelji slovenskih občin gledé nemškega jezika in da se jim prehitro izpolnujejo njihove tirjatve. Gotovo resnica je, da župani smatrajo šolo le kot zavod jezika; kaj radi se odrekó rejalni omiki svojih otrok, če le po večletnem obiskovanji šole nekoliko lomijo nemščino. (Čujte! na desnici.) Slovenske občine, to je, njihovi voditelji ne poznajo prave naloge ljudske šole.“ (Čujte! čujte! na desnici.)

Tako je pisal plemeniti cerkveni knez, ki je bil rojen Nemeč in kateremu ne morete očitati slovenske propagande. Kot vesten višji pastir, ki je ravno tako skrbel za slovenske kakor za nemške vernike, čutil je dolžnost, da povzdigne svoj pastirski glas in razkrije brez strahu pomanjkljivosti in napake.

Pa ne le nravno-verska vzgoja, temveč tudi sploh pričetna omika trpí vsled barbarske učne metode, ki je proti vsem pravilom pameti in pedagogike. (Prav dobro! na desnici.) Materinega jezika se otroci ne učé, nemščine se pa otroci ne morejo naučiti v šoli v toliki meri, da bi se v nji mogli učiti najpotrebnejših vednosti. Opazim, da ne napredujejo v splošni omiki, marveč zastajajo. To ni moja samovoljna trditev, temveč opazili so to drugi faktorji, ki so znani pri nas kot veljavne osebe. Statistika l. 1884 kaže na Koroškem, da je manj novincev kakor prejšnje leto, ki znajo nemški brati in pisati, število onih pa, ki znajo tudi drugi, tukaj se vé, slovenski jezik, skrčilo se je v jednom letu od 30 do 15 pri tisoči, tedaj za 50 odstotkov. (Čujte! na desnici.) Na Kranjskem je število obeh narastlo, akoravno so za slovensko prebivalstvo v ljudskih šolah povsod vpeljali slovenski podučni jezik. Eden prvih nemško-liberalnih časnikov dunajskih je pripomnil pred nekimi leti (klic: pred nekimi meseci!), toraj pred nekimi meseci gledé

Slovencev na Koroškem: „Slovenci na Koroškem postajajo bebci“. (Poslanec Ghon: No! to je silno! — Čujte! na desnici. — Glasno ugovarjanje na levici) Všeč mi je, ker gospodje ugovarjajo.

Jaz tudi ugovarjam in veselí me, da gospodje s Koroškega z menoj ugovarjajo. Če pojde tako naprej, mogel bo narodopisec (etnograf) čez nekaj let poročati o Koroškem: Prebivalstvo na Koroškem je popolnoma nemško; ako bo hotel biti natančen in vesten, moral bo pristaviti: žalibog, je bebasto. (Glasni ugovori in smeh na levici. — Dobro, dobro! na desnici.)

Take razmere, ki sicer nadarjen in močan narod tirajo v slaboumnost, gotovo niso na korist državi in vladajočemu rodu; tega bi jaz ne mogel trditi in mislim, da tudi ne gospod naučni minister. (Poslanec dr. Menger: To ni resnica! Klici na levici: Kateri časnik je bil?)

Sedanja vredba ljudske šole ni le proti zdravi pameti in pravilom pedagogike, marveč je tudi nepostavna. Odveč bi bilo, ko bi hotel to dokazovati. Le toliko, da nasprotuje vredba členu 19. državne temeljne postave dné 21. decembra 1867, §. 6. državne ljudsko-šolske postave dné 14. maja 1869 in §. 51 šolskega in naučnega reda dné 20. avgusta 1870. Če se bodo koroške občine, kakor smo nedavno brali, z dotičnimi pritožbami obrnile na državno sodišče (dobro, dobro! na desnici), da dobé za slovenske otroke slovenski podučni jezik, gotovo bo državno sodišče priznalo pravico koroškim Slovencem, kakor se je uže sploh zgodilo v mnogih drugih slučajih. (Dobro, dobro! na desnici.) Pritrdili mi bote, gospôda moja, da je gotovo jako žalostno, ker si moramo svojo postavno pravico priboriti z odlokom sodišča, in da se s tem gotovo ne pospešuje zaupanje do vlade. (Tako je! na desnici.)

Zato upam in pričakujem, da ne bo treba visoke naučne uprave poučiti z odlokom visokega državnega sodišča, katere dolžnosti ima kot najvišja šolska oblast, temveč bo storila prostovoljno svojo dolžnost in izpolnila skromne in v postavah zagotovljene tirjatve slovenskih občin na Koroškem ter odstranila prej ko mogoče šolske razmere, ki nasprotujejo zdravi pameti in vsem pedagogičnim načelom. (Prav dobro! na desnici.)

Nemški prebivalci niso vsled tega prav nič na škodi, ker nemški otroci bodo imeli svoje potrebne nemške šole. Mi zahtevamo le enako dobroto za slovenske otroke, katero uže imajo nemški otroci. Tudi nemščina ne bo prikrajšana, ker Slovenci spoznajo njeno korist in se je ne branijo učiti. Želé le to, da se učí kot učni predmet, pa ne na sedanji način, namreč na škodo drugim predmetom in na stroške materinega jezika. (Dobro, dobro! na desnici.)

Nič boljše, moja gospôda, niso šolske razmere v Trstu, kjer še niso vrejene po postavi, temveč gospodarji mestni zbor po svoji volji. Večina mestnega zbora pa ne pozná onega rodoljubja, katero je nedavno eden zastopnikov tržaškega mesta povdarjal v visoki zbornici s tako gorečnostjo. Priznamo sicer, da so one rodoljubne besede prišle iz odkritosrčnega srca, in da je v Trstu mnogo navdušenih rodoljubov. Žalibog je ta rodoljubna

stranka v Trstu onemogla in se mora pokoriti v vseh zadevah manj rodoljubnemu tržaškemu mestnemu zboru. Ta pa do sedaj ni sklenil šolske postave, ker se ne strinja z njegovimi nameni in bi se moral ravnati po postavi; sedaj pa dela, kar in kakor hoče. (Prav res! na desnici.)

Vrhovno vodstvo tržaških šol je izročeno posebnemu odboru, kateremu je načelnik mož židovske vere. (Čujte, čujte! na desnici.) Ni treba biti antisemit, tudi lahko visoko cenimo omenjeno osebo, vendar razumemo, da je za večino katoliškega prebivalstva v Trstu veliko pohujšanje, velika sramota (dobro, dobro! na desni), ker bi se morali njihovi otroci vzgojevati nravno-versko v šolah, ki so v rokah nekega žida. (Čujte, čujte! in pritrjevanja na desnici. — Poslanec vitez Schönerer: Prav res! — Velika veselost.)

Treba je, gospôda moja, na korist npravne vzgoje in avstrijskega rodoljubja, da ponehajo te nevrejene razmere v Trstu prej ko mogoče, in da se tamošnje šole vredé po postavi.

Eden govornikov na oni (levi) strani visoke zbornice je nedavno očital ministerstvu Taaffejevemu, da je vzgojilo irredento. (Čujte, čujte! na desnici.) Nikakor ne! Vaša vlada jo je oživila ali vsaj skrbno vzgojila, in glavno sredstvo ji je bila šola.

(Dalje prihodnjič.)

Mnogovrstne novice.

* Grizenje po drobu ujed) in hitrica. Ob vročih poletnih dnevih, osobito pa še ob času, ko ljudem novina v hrano služiti pričinja, kaj rado nadleguje ljudi grizenje po čevih (drobu) ali ujed ter hitrica. Zoper te nadloge ga ni boljšega in gotovejega pripomočka, nego je kafrovce (kaforni špirit = Kampfergeist). Naredi si ga vsakdo sam lahko tako-le: Kupi si za kakih 5 do 10 krajcarjev kafre; razdrobi jo in zdevaj skozi vrat v primerno flašico. Na to kafro nalij potem toliko čistega naravnega špirita (najboljši je vinski cvet — alkohol), da se v njem kafra popolno razpusti. In kafrovce je gotov.

Odraščenemu človeku, kedar ga je grizenje, ujed ali hitrica napadla, zadostuje 5 do 8 kapljic kafrovca pokapanega na koščeku sladkora (cukra), kar naj toliko časa v ustih zveči, da se sladkor popolno raztopi in s slinami dobro pomeša ter potem vse skupaj hitro pogoltne, da neprijetni okus tempreje zgine. Večjim otrokom zadostujejo ob takih prilikah 3–4 kapljice kafrovca. Ako bolezen uže prehuda ni, zgine v nekoliko minutah popolno; če je pa bolezen prehuda in zdravilo prvokrat še ne pomaga, obnovi se po preteku par ur zopet in vspeh je gotov.

Ob enakih prilikah pri otrocih kakor tudi pri odrasčenih ljudéh obnesel se mi je kafrovce v teku 14 let sem uže v več sto slučajih in vsakokrat s popolnim vspehom.

Poskusi naj toraj s kafrovcem ob imenovanih boleznih še kdo drugi ter naj o vspehu njegovem potem javno kaj poročati izvoli. Venceljnov.

Naši dopisi.

S Ptuja dne 10. junija. — Tukajšnjo „Hranilno in posojilno društvo“ za naše mesto in vso okolico vspešno deluje v povzdigo narodnega blagostanja in se tudi samo lepo razvija. To kaže ravno pripravljen računski sklep za minulo leto 1886.

Društvo sprejema denarje ter jih obrestuje s 5% ter posojuje svojim društvenikom proti 6%.

Število društvenikov znašalo je 1884. leta: 360, 1885. leta 719, ter je leta 1886 narastlo na 1222.

Deleži društvenikov, vplačani društvu znašali so 1884. leta 5883 gold., 1885. leta 11.032 gold. 50 kr. ter 1886. leta 19.489 gold. 50 kr.

Denarni promet znašal je 1884. leta 127.735 gold. 30 krajc., 1885. leta 180.882 gold. 87 krajc., 1886. leta 288.163 gold. 86 kr.

Številke same govore dosti jasno v hvalo društva, zato nam preostaja samo, osnovo enakih društev priporočati tudi za druge slovenske pokrajine.

Iz Ljubljane. — Sv. Rešnjega Telesa procesije bile so to leto pri najlepšem vremenu enako v Ljubljani kakor po deželi okoli krasne in veličastne. — V Ljubljani pa ste bile v nedeljo, kakor navadno tudi letos procesiji frančiškanske in šentjakobske fare, katerih prvo je vodil gosp. župnik o. Medič, šentjakobsko pa preč. gosp. prošt dr. Jarc. Prve vdeležil se je med drugimi predsednik trgovinske zbornice g. J. Kušar, druge pa mestni župan g. P. Grasselli.

— Košnja travnikov, se ve da najboljših, pričela se je v ljubljanski okolici začetkom tega tedna. Trava je povprek nenavadno lepa, tako, da se imamo nadejati izredno dobre senene letine. Želeti je le, da sedanjo lepo vreme traja še dalje ves čas košnje. Drugi teden prične se košnja vseh dvokošnih travnikov.

— Prejšnjo policijsko hišo v gosposki ulici v Ljubljani prodali so gosp. Terpinčevi dediči zavarovalni banki „Slavija“.

— Stariši in učitelji! Svarite sedaj, ko se pričinja kopanje, da se ne hodijo otroci kopat v nevarne vode, ne sami in ne razgreti.

— Nov uradni, kmetijsko-šolski list. Da bi pospeševalo razvoj poljedelskega in gozdarskega šolstva, namerava visoko c. kr. poljedelsko ministerstvo izdovati časopis, ki bi razglašal uradne odredbe, poleg tega pa se zlasti pečal s strokovnim šolstvom, priobčeval razprave o organizatoričnih vprašanjih in nalogah, strokovno obravnaval posamezne predmete ali celotne učne načrte, kakor tudi lokalne zadeve posameznih naprav domače države ter konečno objavljal drobne vesti strokovne vsebine itd. Takošen program zasluži z ozirom na moči, ki bodo sodelovale pri časopisu, gotovo popolno pažnjo vseh, ki se pečajo s poljedelstvom ali gozdarstvom.

diji je več vrst šilovja, ki dosega višino 60—65 m/. Do iste višine gredó tudi glasovite damare. Igle jim niso ozke in bodičaste, nego bolj plošnjate. Iz tega drevesa teče v veliki množini nekaka smola, kateri velé kopal. To smolo vozijo na trg, iz nje napravljajo razne lake, iz lepših in trših kosov pa izdelujejo lepoticja, kakor iz jantarja, in dosti potov se taki izdelki prodajajo za jantarske.

Prav ta rod aravkarij, ki se je v Avstraliji razvil do gorostasne veličine, nahajamo tudi v južni Ameriki, in tudi v gorostasnih oblikah. Ena brazilijanska aravkarija, ki raste severno od Rio Janeira, gré do višine 65 m/. Druga vrsta (*Araucaria imbricata*), je še gorostasnejša. Humboldt omenja, da se potegne do višine 70—80 m/. Ona raste po čilskih obronkih And, pa v gorenjem in dolnjem predelu zahodne Patagonije. To drevo ima veliko važnost, z njegovim semenom se hranijo ljudje. Češarki na tem drevesu zrastejo tako veliki, kakor je otročja glava, in v vsakem češarku je po 200—300 zrn, ki so dobra za jed. En češark na dan zadostuje najhujšemu požeruhu. Aravkarija je uže več potov obvarovala lakote ondotne stanovnike. Po južnih zaveznih državah in po mehikanskih visočinah raste mehikanska cipresa, ki z debelino svojega debla vse prejšnje vrste daleč nadkriluje. Najglasovitejša mehikanska cipresa nahaja se pri mestu Oaxaca. V obsegu meri 37 m/, višine pa nima več kot 40 m/. Tega gorostasnega drevesa je omenil uže Ferdinand Cortez, ki se je s svojo malo četo nastanil pod njegovo senco. Domačini spoštujejo to drevo kot posebno svetinjo. Enakih gorostasov z deblom 30 m/ v obsegu je ondi še več.

Še više in gorostasnejše šilasto drevje pa nahajamo v severni Ameriki. Douglasov bor v dolovih Rocky Mountains in okolo reke Kolumbije ima po 15 m/ v obsegu, in visoko je po 70 m/. Po zahodnih obronkih tiste gore raste še drug bor, ki ima v obsegu po 14 m/, in visok je po 94 m/; prve veje nastavi še le v višini 60 m/. Beli ali Wheymouthov bor, ki raste po severnih zaveznih državah okolo Misisipija in okolo Kolumbije, ima navadno po 50—60 m/ višine, pa tudi po 82 m/ in še več. Gorenja Kalifornija ima veliko množino največih gorostasov. Tu se nahajajo borovi po 72 m/ visoki, in po 9 m/ v obsegu široki.

Prav tako visoke so tudi nekatere vrste kalifornijskih smerek. Kalifornijska cipresa se potegne do 100 m/ višine, in dolgo so bili te misli, da ona je najviše drevo na zemlji, dokler niso v drugi polovici našega stoletja odkrili v Ameriki še večih gorostasov. Od tega drevesa imajo v peterburškem muzeju en prerez, ki ima v premeru 110 $\frac{c}{m}$, in na njem se dadó dobro prešteti kolobarji 1088 let. Velika je to redkost, ker so tisočletna drevesa navadno v sredi otlá.

(Dalje prihodnjič.)

Govor gosp. poslanca Kluna

v državnem zboru 10. t. m.

(Dalje.)

Ko so se vrli Tirolci branili skleniti deželno šolsko postavo po ukusu prejšnje vlade, takoj je prišla naučna uprava z naredbo, s katero se je začasno vredilo šolstvo na Tirolskem. Ko pa se je še bolj upiral tržaški mestni zbor kot deželni zbor, ni se vladi zdelo potrebno, da uporabi svojo upravno pravico. (Čujte! na desnici.) Zakaj tega ni storila, ne vem; pride mi pa na misel izrek modrega belgijskega kralja Leopolda, ki je priporočil svojemu sinu, naj posebno skrbi za to, da bo prav storil svojim nasprotnikom, ker mu njegovi prijatelji tako ne bodo delali sitnosti. (Prav dobro! na desnici.) Tako je tudi tedanja vlada imela toliko poguma, da je rodoljubnim in cesarju zvestim Tirolcem vsilila šolsko naredbo, ker je vedela, da s tem ne bo omajala njihove zvestobe do cesarja in države. (Pohvala na desnici.) Poguma pa ni imela, da bi enako storila pri italijanskem mestnem zboru v Trstu, ker ga ni hotela vznemirjati. (Pohvala na desnici.)

Jasno je, da je ta slabost vlade tržaškim mogotcem dala še več predrznosti in poguma. Zato se pa tudi ne moremo čuditi, da so na slovenski zemlji v določenem redu ustanovili italijanske ljudske šole in z italijanskimi učitelji in njihovemu ukusu primernimi knjigami v šolskih knjižnicah razširjali svoje mišljenje med slovensko mladino. Ker ravno v šolah se najbolj gojí in pospešuje nerodoljubni duh. To nam dokazuje žalostna prikazen, da postanejo otroci dobrih, rodoljubnih italijanskih, in otroci nemških in slovenskih starišev najhujši irredentisti. Vresničuje se stari izrek, da so renegati (odpadniki) vedno hujši, kakor pravi Turki. (Prav res! na desnici.)

Kako velika je predrznost tržaškega mestnega zbora, in kako malo poguma je imela prejšnja vlada, spoznate po tem, da je za zemljepisje v mestni gimnaziji visel zemljevid, na katerem je bilo mesto tržaško z okolico narisano kot del kraljestva italijanskega (čujte, čujte! na desnici), in vlada več časa ni imela toliko poguma, da bi odstranila oni zemljevid. (Čujte, čujte! na desnici.)

Pa kaj je nam treba segati tako daleč nazaj? Nismo li v zadnjem času doživeli slučaj, ki priča o samozavesi tržaškega zbora in je bil nedavno predmet interpelaciji? Večkrat smo se pritoževali, da južne dežele nimajo obrtne šole; konečno nam naznani gospod naučni minister, da se bo taka šola ustanovila v Trstu. Pozdravili smo to sporočilo z odkritosrčnim veseljem, posebno pa, ker je gospod minister v budgetnem odseku odgovoril na vprašanje nekega spoštovanega zastopnika, da se bo v tej šoli lahko učila tudi slovenska mladina. Toda oglasi se takoj tržaški mestni zbor in izjavi, da ne bo dovolil obljubljenih podpore, če ne bo italijanščina izključljivo podučni jezik v tej šoli. (Jako liberalno! na desnici.)

Če tržaški mestni zbor prodré s svojo zahtevo, česar se bojimo po zadnjih dokazih gospoda naučnega ministra,

bodo južne slovanske dežele brez obrtne šole, kakor poprej. Tržaška šola bo slovanski mladini zaprta, ker ne bo znala podučnega jezika. Slovanski mladini je skoraj vse jedno, je li podučni jezik v šoli italijanski ali kitajski. (Velika veselost na desnici.) Nova državna obrtna šola bo imela v tem slučaju le za italijansko prebivalstvo pravo vrednost. Treba mu je le še to doseči, da se ustanovi italijansko vseučilišče z vsemi mogočimi fakultetami, za kar je uže prosil tržaški mestni zbor in v seji 7. dne t. m. za potrebno poslopje tudi dovolil 600.000 gold. (Čujte! čujte! na desnici. — Saj je to lepo! na levici.) Če pa v resnici koristi državi vedno zatiranje in zanemarjenje slovanskega prebivalstva na Primorskem, in ne morda mnogo škoduje, o tem nas podučni bodočnost, gospôda moja.

Odvračamo od sebe vso odgovornost za prihodnje tržaške razmere. Ako pojde tako naprej, zginili bodo sicer najprvo Slovenci v Trstu, toda, gospôda moja, nikar se ne várajte: Nemci pojdejo kmalu za njimi! (Prav dobro! na desnici.)

Razmere, katere sem popisal, tirjajo resno pozornost, in gospod naučni minister ima tukaj jako široko in hvaležno polje, da pokaže svojo strogost. (Prav dobro! in veselost na desnici.)

Žalibog smo včeraj in danes slišali od gospoda ministra take besede, da imamo malo upanja boljše prihodnosti. Zdi se mi, da bodo naše tožbe in opomini utihnili brez vspeha ob njegovih ušesih, kakor pri njegovih prednikih. To tembolj obžalujemo, ker so nas prej s tem tolašili, da so naše tirjatve od tega odvisne, kako se obnese poskus na Kranjskem. Gospod minister je moral v budgetnem odseku priznati, da se je obnesel poskus na Kranjskem, in da je vspeh dovoljen. Iz tega bi morali sklepati, da se bodo tudi v drugih deželah izpolnile želje slovanskega prebivalstva, toda slišali smo le ugovore in izgovore. (Prav dobro! na desnici.) V vsakdanjem življenju se človek navadno izgovarja, kedar noče ničesa storiti. (Prav res! na desnici.)

In vendar ne tirjamo nobenih koncesij (pravičnost! na desnici), mi prosimo le svojo pravico. Ne želimo drugega, kakor da se tako vravná ljudska šola za slovanske otroke, kakor je vravnana za nemške in italijanske otroke, to je: slovanski materini jezik naj bo za-nje edini podučni jezik. (Konec prih.)

Mnogovrstne novice.

* Blizo 200 romarjev utonilo. Dne 18. t. m. hotela se je pri Paks-u čez Donavo prepeljati dolga procesija romarjev, kateri na čelu je bil opat Spiesz, da bi se podali v Kalocso. Pa, kakor se je brod odmaknil od brega, potopil se je takoj, očitno zato, ker je bil trohnel in preobložen. Izmed onih, ki so padli v globoko vodo, rešenih je bilo 127. Do nedelje zjutraj 10. ure izlekli so iz vode 101 mrtvih utonjencev, 87 oseb pa se še pogreša. — Vedno se še nahajajo utonjenci v vodi. Žalost prizadetih rodbin, ki so tako nenadoma zapuščeni,

je velika, iz ene hiše utonila je vsa rodbina, stari oče utonil je s tremi mladimi sinovi. — Ves prizadet kraj je potrto od velikanske nesreče. Minister notranjih zadev dal si je o nesreči na drobno poročati ter je ukazal prizadetim rešenim deliti podpore.

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Matice slovenske hišo v Ljubljani na Bregu števil. 8 kupil je, kakor piše „L. Z.“, odvetnik dr. Tavčar.

— Umrli je gosp. Anton Zorc, župnik v Mokronogu, dne 14. t. m. Zemljica mu lahka!

— Odbor čitalnice postojnske vabi društvenike in pa rodoljube Notranjske sploh v razgovor, ki bode dne 26. t. m. popoldne ob 4. uri v Postojni v gostilni g. M. Vičiča, da se sklenejo primerne priprave za sprejem českih Sokolcev; tje dospe v prvi polovici meseca avgusta.

— Po Hrpeljski železnici peljal se je prvi vlak za poskušnjo dne 15. t. m. Pri tej vožnji za poskušnjo bili so navzoči trgovinsko-tehniški uradniki in se je vožnja vršila brez zaprek. Tudi zvezna proga v Trstu do postaje južne železnice je skoraj gotova tako, da se bode slovesno odtvorjenje dne 30. junija t. l. v navzočnosti trgovinskega ministra marquisa Bacquehema mogla vršiti brez zapreke. — Pri tej priliki so si Tržačani prizadevali, vodstvo železniškega prometa dobiti s Pulja v Trst, kar se jim pa do sedaj še ni posrečilo.

— Enketa zavoljo konverzije kranjskega zemljiško-obveznega dolga zbrala se je na poziv deželnega odbora minuli petek dne 17. t. m. pri deželnem odboru. Vdeležili so se tega posvetovanja v Ljubljani bivajoči deželni poslanci, dalje baron Schwegel in pa Em. Mayer in J. Luckmann. Po naznanilu onega, kar se je dosedaj storilo od strani deželnega odbora, vršilo se je posvetovanje o daljnih potrebnih korakih. V ta namen izvolil se je odsek čveterih členov, ki se bode imel pečati s tem vprašanjem.

— Iz leta 1848 prijavlja „L. Z.“ prošnjo dunajskih Slovencev do tedanjega kranjskega deželnega zastopa, v kateri se pred vsem naglašá, da se naše „slovansko“ ljudstvo ne sme potujčevati, temveč, da se morajo njegove lastne, žalibog zanemarjene moči razvijati in ojačevati, zato se prosi, naj se ne stavijo nikakoršne zapreke, ne stavijo združenju pisave in jezika z raztresenimi slovenskimi brati. Samo po tej poti moremo se razvijati. Prizadevanje pa poptujčevati (Entnationalisierung) je — — nečastno za onega, ki to pospešuje in neusmiljeno za žrtvo izbran narod. Konečno se našteje še 8 toček, katere naj deželni zastop priporoča pri vladarju, med temi: 1. zagotovljenje slovanske narodnosti na Kranjskem, Primorskem ter slovenskih okrajih Štajerske in Koroške, — slovenščino v šolah, da se razglašajo postave tudi v slovenščini in da se v uradih namestijo tudi slovenščine po vsem večji može.

rabila, tako da ima Buccaneer gotovo nad 1000 potomcev. Najslavnejši Buccaneerjev sin je „Kisbér“, ki je za pleme postavljen v Napajedlu na Moravskem. Žebec „Kisbér“ je celó pri dirki za Derby-jevo darilo l. 1876. na Angleškem vse tekmece svoje prehitel. Buccaneer od zlahtnega žebca „Wild Dayreli“ in od neke Little Red Rover kobile, bil je vzrejen od lorda Dorchestera l. 1857., torej je bil letos 30 let star. Kot dvoleten konj udeležil se je šestih dirk, pri katerih je štirikrat zmagal. V poznejših treh letih je še štirinajstkrat enako srečno dirkal.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

59.

Črni gozd in njega velikani.

(Dalje.)

Okolo 1850. leta prišel je v Evropo glas o mnogo večih gorostasih, ki jih je našel angleški potnik Loob v kalifornijski gori Sierra Nevada 1665 *m*/ nad morjem. Bili so to mamutovci, ki so v sorodstvu s cedrami. Drevo je redko-vejnat, in se nam zato vidi kot ogromen steber. Navadno rasteta po dva ali po trije vkup na vlažnem zemljišču, po katerem se vijejo potoki. Visoki so po 80 do 140 *m*/, pa tudi po več, in v obsegu imajo po 12 do 30 *m*/. Starost teh dreves sodijo na 3000 — 4000 let. Sama skorja je tu pa tam čez pol metra debela. Enemu velikanu so podjetniki odrli kožo do višine 38½ *m*/, prepeljali v Evropo in zložili v kristalni palači v Sydenhamu. Od nekega družega velikana so zložili skorjo v San Franciscu; notranjost so priredili v sobo, ki so jo obložili s sagi, postavili so notri glasovir in stolov za 40 oseb. Sto in štirideset dece našlo je pri neki priliki dovolj prostora v tej sobi. O tem gorostasnem drevesu v Kaliforniji sporočil nam je botanik Müller to-le:

„Ne davno prodrla je v javnost novica o nekem drevesu, nazivanem mamutovec, o katerem se je uže marsikaj pripovedovalo, ali vsak pot drugače. Časopis „Gardeners chronicle“ zatrjuje, da je to drevo našel potnik in prirodoslovec Lobb na Sierrri Nevadi v Kaliforniji 5000 čevljev nad morjem. Drevesa ta gredó med šilcvje, ter so visoka po 250—320'. Po najnovejših merjenjih imajo nekatera drevesa do 400' višine. V razmerju z višino razvil se je tudi premer debela do ogromne debeline 12—31'. Skorja je debela 12—18 palcev, les je nekaj malega rudečkast, mehek in lahek.

Eno povaljeno deblo, če računamo po letnih kolo-barjih, staro je dobrih 3000 let. Surovi ljudje so ogulili enemu gorostasu deblo 21' visoko, ter so dolnji kos skorje zložili v San Franciscu. Naredili so sobo, ki so jo s sagi olupšali. Velikost to hočete pojmiti, če vam povem, da se je v sobo moglo razen glasovira postaviti še stolov za 40 oseb, in da je nek pot v njej našlo 140 dece dovolj prostora. Še surovejše delo je naredil v istem času nek drug podjetnik, ki jez debela, imejočega

25' v premeru, odrli skorjo do 50' višine, ter je s poje-dinih kosov zgradil cel stolp.

Veje temu drevesu stojé vodoravno, le malo so povešene. Šilasto perje je zeleno kot trava, ter je zato jako podobno cipresi. Češarki mamutevčevi so zeló drobni, po 2½ palca so dolgi, podobni so nekaj onim belega bora (Wheymouthovega), ali v obliki se ne zlagajo točno s češarki nobenega do sedaj poznatega šilastega drevesa. Radi tega so to drevo vvrstili v posebno vrsto, ter nazvali *Wellingtonia gigantea*. Znanstveno imé mu je danes: *Sequoia gigantea*.“

Okolo 80 *K/m* od Sakramenta nahaja se v grofovini Calaveras dolina, v kateri rastejo ti gorostasi. Na naplavljenem tem zemljišču bila so nekaj glasovita izpirališča zlata, in rudarji, ki so tu delali, vedno so čuvali ta drevesa. Okolo teh mamutovcev je gozd, v katerem rastejo borovi, cedre, jele in hrasti. Pa tudi pri samih mamutovcih rastejo borovi in ciprese, ki imajo višine po 70 *m*/, in v obsegu po 20 *m*/. Skupino to so nazvali mamutov gaj, leži 1666 *m*/ nad morjem, in ima celo leto jako ugodno podnebje. Rastlinje je tu vedno sveže in zeleno, in vode ima v obilici. Na prostoru 50 *He/a* stojí 92 takih gorostasov, ki jim je deblo više od 100 *m*/, in v obsegu imajo po 30 *m*/. Veje se prično še le v višini 40 *m*/; ni jih mnogo, ali so posute s prekrasnimi iglami.

(Konec prihodnjič.)

Govor gosp. poslanca Kluna

v državnem zboru 10. t. m.

(Konec.)

In da je to mogoče, naj se učiteljske pripravnice tako vredé, da bodo učitelji v resnici zmožni, podučevati slovenske otroke v slovenskem materinem jeziku. (Tako je! na desnici.) Da svoje gotovo skromne prošnje toliko bolj podpremo, prosim visoko zbornico močne podpore in priporočim to-le resolucijo (bere):

Gledé na to, da sedanja jezikovna vravnava za slovensko prebivalstvo namenjenih javnih ljudskih šol nasprotuje členu 19. državnega temeljnega zakona z dne 21. decembra 1867, št. 142 D. Z. se vladi naroča, naj potrebno ukrene, da bode na vseh za Slovence odločenih javnih ljudskih šolah na Kranjskem, Štajarskem, Koroškem in Primorskem, in sicer uže s pričetkom šolskega leta 1887/88 slovenski jezik edini učni jezik, v kolikor to uže sedaj ne veljá. Ako se ima nemški jezik po želji onih, ki šolo vzdržujejo, tudi naprej še obdržati kot učni predmet, mora vlada na to gledati, da se to godí brez vsakateré sile, in le v toliki meri, da ne ovira pravega učnega namena ljudskih šol, toraj nikakor ne pred dovršenim tretjim šolskim letom, in v takem številu šolskih ur, ki je v pravi razmeri z drugimi zaukazanimi učnimi predmeti, in ki se ima natančno določiti v učnem načrtu.

Dalje se vladi naroča, učiteljski pripravnici v Ljubljani in v Mariboru in dekliško pripravnico v Ljubljani tako vrediti, da se bodo vsi predmeti podučevali v slo-

venskem učlem jeziku, izvzemši pedagogiko, nemščino, zemljepisje in zgodovino, za katero naj do preklica ostane nemški učni jezik. Na enak način se imajo izučevati za ljudske šole na Koroškem namenjeni učitelji.

Preden končam, omeniti hočem še neke stvari, o kateri se je včeraj in danes govorilo v visoki zbornici.

Gospod poslanec Šuklje je opomnil, da je deželna šolska oblast na Kranjskem izključila iz vseh šolskih knjižnic pesni g. profesorja Edvarda Samhaberja iz domovinskih, verskih in нравnih ozirov. Da je svojo trditve potrdil, prebral je dotični odlok deželnega šolskega sveta na Kranjskem. Kdor se hoče o tem prepričati, ali je bila opravičena rzsodba deželnega šolskega sveta, temu so pesni profesorja Edvarda Samhaberja tukaj na razpolaganje.

Kaj se je pozneje zgodilo, ne vem; po besedah poslanca Bendela pa moramo soditi, da se je pričela proti prof. Samhaberju preiskava, ki se je za-nj ugodno končala. Preiskava je mogla biti le disciplinarna, toraj ni ovrgla prejšnje prepovedi. Vendar me ni to nagnilo, da sem stvar še enkrat omenil, temveč izjava poslanca Bendel-a. Rekel je, da je danes došlo poročilo (čujte! na desnici), da se je preiskava ugodno končala za profesorja. Vsiljuje se mi vprašanje, kako je zvedel gospod poslanec Bendel, kaj je danes od deželnega šolskega sveta došlo iz Ljubljane naučnemu ministerstvu. (Čujte! čujte! na desnici.) Jaz sicer vem, da je gosp. poslanec c. kr. profesor v Pragi, ki je v svojem govoru tako krepko povdarjal svojo popolno nezaupnico vsemu ministerstvu, kakor tudi posameznim njegovim članom — odrekel je tudi dispozicijski zaklad — in se je izjavil, da tudi vprihodnje ne bo dovolil nobenega novčiča, vendar ne vem, da je ob enem zapisnikar pri c. kr. naučnem ministerstvu, in da pridejo takoj prvi dan v njegove roke ministerske zadeve.

Tudi vem, da deželni šolski svèt v Ljubljani ni ob enem sporočil gospodu profesorju, kar je poslal c. kr. naučnemu ministerstvu. (Čujte! čujte! na desnici.) Morda bo nam to zadevo pojasnil gosp. naučni minister, ki je pri nastopu svoje službe živo priporočal svojim uradnikom uradno tajnost, ali morda oni gospod poslanec na levi strani visoke zbornice, ki je včeraj govoril, da se je uže ohladilo politično zanimanje za gospoda naučnega ministra. (Prav dobro! na desnici.)

Še eno prošnjo imam do Nj. Vzvišenosti, akoravno odkritosrčno priznam, da nimam veliko upanja. V nekaterih deželah poteče službina dôba raznim nadzorniškimi oblastim, in treba jih bo vnovič sestaviti. Morda pride enkrat čas, da bodo v mnogih važnih zastopih, toraj tudi pri šolskih nadzorniških oblastih vpeljali kurije. (Prav res! na desnici.) Tako ne bodo manjšine zatirane in v svojih zadevah bodo same odiočevale. Vendar ne upam, da bi se to kmalu in lahko zgodilo. Zato prosim visoko vlado, da pri novi sestavi šolskih oblasti vsled svoje pravice tako posreduje, da bodo tudi manjšine imele svoje zastopnike v deželnih, okrajnih in krajnih zastopih, v katerih do sedaj niso imele nobenih za-

stopnikov. Dalje polagam na srce, naj vlada imenuje take šolske nadzornike, ki so za važno službo dovolj izurjeni, pravični, zmerni in previdni možje in popolnoma znajo materin jezik šolskih otrok, kar tirja postava, in da niso politični nasprotniki onega naroda, kjer imajo svojo službo.

S tem sem končal svojo nalogo. Še enkrat prosim, visoka zbornica naj vsprejme nasvetovano resolucijo. Visoka vlada pa je naj ne prezré, marveč v resnici izvrši. (Glasna pohvala na desnici. — Govorniku čestitajo od mnogih strani.)

Slovensko slovstvo.

* „Stritarja zbrani spisi“ zagledali so ravnokar beli dan s I. snopičem. Izšlo jih bode pri Kleinmayr-ju v Ljubljani 50—60, vsak bode veljal 25 kr., in vsak teden pride na svetlo jeden snopič. S priporočilom, naročiti si zbrane spise blagega rodoljuba, ne moremo jih primernejši priporočiti, kot to stori pisatelj sam, ki je prvemu snopiču na čelo stavil:

Priporočilo.

Ko se je človeku nagnil dan, ko se mu bliža noč z vélikim jutrom za sábo, tedaj je dolžnost njegova misliti na odhod, ki nima vrnitve; čas mu je oskrbeti hišo svojo, čas pregledati ter v čisto déti svoje gospodarstvo.

Kar je meni v tem ubogem trudu in boji za vsakdanji kruh preostajalo moči, posvetil sem jih skoraj vse slovenskemu pisateljevanju. Tega prizadevanja, da ne rečem: življenje svojega sad in pridelek, spise svoje, sklenil sem zbrati, kakor so raztreseni po raznih knjigah in časopisih, ter tako zbrane in združene podati rojakom svojim, pokloniti dragemu narodu, kateremu so, samemu in edinemu, s prvega početka namenjeni in posvečeni.

Kakor redkokakemu pisatelju, bilo je meni občinstvo takoj s konca, o prvem nastopu, dobrohotno in prijazno. Prve moje spise pozdravili so rojaki moji s priznanjem, dà, z navdušenjem, s kakoršnim bi se ponašal najslavnejši pisatelj. Ali so mi Slovenci ohranili še nekoliko te nekdanje prijaznosti svoje? Ali smem upati, da vzprejmó zdaj spise moje zbrane, če tudi samo s polovico tiste zadovoljnosti, s katero so jih, do malega vse, pozdravljali posamezne, raztresene?

Tù ima domovina moja priliko pokazati mi javno in slovesno, kako sodi o meni; priliko ima dati mi tolažbo, da nisem živel zastonj!

O vrednosti ali nevrednosti spisov mojih sodba ne pristoji meni; na to stran nobene besede! Ali eno smem reči: Iz spisov mojih v celoti odséva življenje človeka, ki se je pošteno trudil in boril od meglene svoje mladosti do jasne dobe zrelega moštva; človeka, ki mu ni bila tuja ni radost ni bolečina, kolikor jih pretresa in prešinja srce človeško; življenje človeka, ki je, poln hib in napak, mnogo taval in grešil, a v vseh zmotah svojih in slabostih vedno in povsod hrepeneč iskal svete resnice in pravice. Rodoljubje, globoko v otročjem srci že